

Тема 4. Цивільний контроль та демократична підзвітність правоохоронних органів

Інститут Омбудсмена як інструмент парламентського контролю: повноваження Уповноваженого ВРУ з прав людини у сфері безпеки.

Національний превентивний механізм (НПМ): модель взаємодії «Омбудсмен + громадянськість» (моніторинг місць несвободи).

Роль медіа та правозахисних організацій у моніторингу дотримання прав людини.

Прозорість та публічне звітування як чинник довіри громади.

Стаття 1. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений), який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою Україн.

Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є:

1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 цього Закону;

3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню

Повноваження уповноваженого:

- ▶ **Має право:**
- ▶ 1. Невідкладного прийому Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, головами Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, **Генеральним прокурором, керівниками інших державних органів**, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особам;
- ▶ бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, **колегії прокуратури України** та інших колегіальних органів;
- ▶ безперешкодно відвідувати **органи державної влади**, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях;
- ▶ на ознайомлення з документами, у тому числі тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, **органах прокуратури**, включаючи справи, які знаходяться в судах;
- ▶ вимагати від посадових і службових осіб **органів державної влади**, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків (ст. 13 ЗУ «Про уповноваженого»)

ВІДВІДУВАТИ БЕЗ ПОПЕРЕДНЬОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЧАС І МЕТУ ВІДВІДУВАННЯ ТАКІ МІСЦЯ:

- ▶ місця, в яких *особи примусово тримаються* за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, в тому числі **ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих** та доставлених чергових частин органів Національної поліції, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, кімнати для перебування тимчасово затриманих військовослужбовців, **слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи**, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони, **спеціальні приймальники** для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, міські, **районні управління та відділи, лінійні управління, відділи, відділення, пункти органів Національної поліції**, спеціалізовані автомобілі (у тому числі спеціалізовані автомобілі з конвоєм), приміщення (кімнати) для тримання підсудних (засуджених) у судах, заклади примусового лікування;
- ▶ приміщення для транзитних пасажирів у **пунктах пропуску через державний кордон**;

- ▶ направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органам
- ▶ перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюють виконання судових рішень, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у цій сфері и заходів;
- ▶ **АКТАМИ РЕАГУВАННЯ** Уповноваженого щодо порушень положень Конституції України, законів України, міжнародних договорів України стосовно прав і свобод людини і громадянина є конституційне подання Уповноваженого та подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових
- ▶ **ПОДАННЯ УПОВНОВАЖЕНОГО** - акт, який вноситься Уповноваженим до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянин

Національний превентивний механізм (НПМ): модель взаємодії «Омбудсмен + громадськість» (моніторинг місць несвободи).

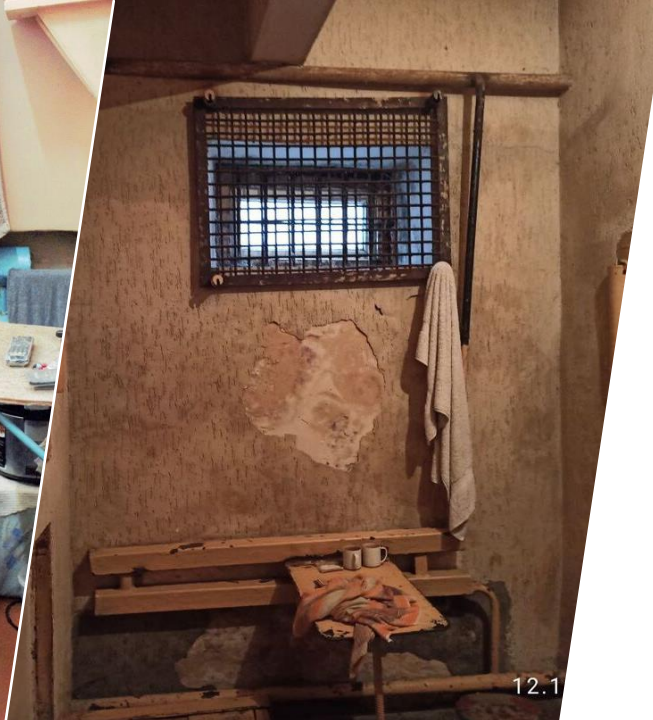
- ▶ Функції національного превентивного механізму в Україні згідно з пунктом 3 частини першої статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» виконує Уповноважений Верховної Ради України з прав людини відповідно до 23 Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.
- ▶ У Секретаріаті Уповноваженого створений окремий структурний підрозділ з питань недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання — Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму (далі — Департамент НПМ). Департамент НПМ складається з чотирьох відділів: **відділ інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань**; відділ реалізації національного превентивного механізму у сфері охорони здоров'я; відділ аналітики та взаємодії з громадськістю; відділ реалізації національного превентивного механізму в закладах соціального забезпечення та освіти (22 штатні одиниці)

Національний превентивний механізм України функціонує за моделлю **«Омбудсман +»**. Модель передбачає покладення функції НПМ на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Офіс Омбудсмана), який реалізує їх спільно з громадськими організаціями, експертами, ученими та фахівцями.

Такою моделлю «Омбудсман +» на сьогодні користується Україна, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Королівство Данія, Республіка Словенія, Республіка Казахстан та низка інших країн.

- Реалізуючи функції НПМ співробітники Департаменту НПМ спільно з представниками громадських організацій, експертами, ученими та фахівцями відвідують будь-яке місце, що перебуває під юрисдикцією та контролем держави, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені волі, за розпорядженням державного органу чи за його вказівкою, або з його відома чи мовчазної згоди, з метою превенції, посилення захисту осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання

- ▶ Задля забезпечення досягнення цілей НПМ, його ефективного функціонування, міжнародними правовими актами та законодавством України національному превентивному механізму надано право:
- ▶ • доступу до будь-якої інформації про кількість позбавлених волі осіб у місцях утримання під вартою;
- ▶ • доступу до будь-якої інформації, що стосується поводження з цими особами, а також умов їх утримання під вартою;
- ▶ • доступу до будь-яких місць утримання під вартою, їхніх споруд та об'єктів;
- ▶ • проведення конфіденційних бесід з позбавленими волі особами без свідків;
- ▶ • безперешкодного обрання місця, які вони бажають відвідати, та осіб, з якими вони бажають спілкуватися;
- ▶ • встановлення контактів з Підкомітетом з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання Комітету проти катувань, надсилати йому інформацію та зустрічатися з ним.

- Під час відвідування 28.05.2024 у ДУ «Київський слідчий ізолятор» перебувало на 250 утримуваних осіб більше, ніж передбачено плановим наповненням, що призвело до переповнення більшості камерних приміщень.
- Для прикладу, в одному з камерних приміщень, де перебувало 17 ув'язнених, було лише 14 спальних місць. Деякі особи вимушені були спати по черзі або на підлозі. Фактична площа на одну особу в зазначеній камері становила 1,2 м
- У процесі конфіденційного спілкування з ув'язненими, які працюють на посадах працівників відділення господарчого обслуговування ДУ «Кропивницький слідчий ізолятор», встановлено, що лише один із 16 працівників отримує заробітну плату на підставі укладеного з ним трудового договору. Решта 15 осіб працюють в ідальні установи без оплати праці. Робочий день таких працівників у годинному вимірі не відрізняється від робочого дня тих працівників, які за свою роботу отримують заробітну плату
- <https://youtu.be/RFYFO4nGXRA>

ФІКСАЦІЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КАТУВАНЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Національна поліція

Законодавство містить пряму норму щодо заборони катувань у поліції

Немає окремого алгоритму фіксації катувань та реагування на такі випадки

Медики зобов'язані повідомляти про всі тілесні ушкодження кримінального характеру у поліцію, у тому числі й про ті, що були завдані поліцейськими

Немає єдиного порядку медичного обстеження затриманих осіб

Міністерство юстиції України

Ув'язнених оглядає лікар. Він же складає довідку про тілесні ушкодження та повідомляє про них адміністрацію установи

Цей алгоритм діє в СІЗО на всіх етапах, а в установах виконання покарань – лише при прийомі

Працівники пенітенціарних закладів можуть використовувати «гамівну сорочку» та «камери для буйних осіб», хоча це не використовується у психіатрії

Міністерство соціальної політики

Інтернати не є медичними установами, але в них утримуються люди з психічними розладами

Немає окремого порядку фіксації катувань

Фіксація та ізоляція пацієнтів дозволені за рішенням і під контролем лікаря

Міністерство охорони здоров'я

Законодавство запобігає безпідставному недобровільному потраплянню до психіатричного закладу

Немає окремого порядку фіксації катувань

Фіксація та ізоляція пацієнтів дозволені за рішенням і під контролем лікаря

Законодавство дозволяє тримати особу в психіатричному закладі як запобіжний захід, але нічого не говорить про лікування

Екстрена медична допомога

Рішення про виклик бригади екстреної допомоги покладено на чергових посадових осіб

Конфіденційність спілкування з лікарем у місцях несповоди не передбачена

Інформація про виклик бригади фіксується у спеціальній карті

Судово-медична експертиза

Дослідження тілесних ушкоджень проводить судово-медичний експерт

Судово-медична експертиза може бути тільки державною, вона відбувається за клопотанням слідчого або прокурора

Експерт дає оцінку тілесним ушкодженням, але не вирішує, чи є вони наслідком катувань

Роль правозахисних організацій у моніторингу дотримання прав людини.

Протягом 2005-2010 рр. Міністерство внутрішніх справ України за сприянням неурядових організацій створило три інституції, важливих для встановлення громадського контролю над діяльністю міліції (нині поліції) та її відповідності міжнародним стандартам в галузі прав людини.

До зазначених інституцій належали:

- мобільні групи з моніторингу спецустанов МВС (ізолятори тимчасового тримання, кімнати для доставлених, приймальники-розподільники для дітей) як прототип національного превентивного механізму протидії тортурам (з 2004);
- громадська рада із забезпечення прав людини при МВС і його регіональних управліннях (з 2005);
- Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ (УМДПЛ).

Це був унікальний підрозділ для України, що з 2008 по 2010 роки виконував, по суті, функції Поліцейського Омбудсмана. Діяльність зазначених інституцій, незважаючи на опір “старої гвардії” з числа керівників підрозділів, забезпечила прозорість роботи органів внутрішніх справ.

Після зміни українського Уряду в березні 2010 року ставлення МВС до дотримання прав людини суттєво змінилося. Одним з перших рішень нового Міністра МВС було скасування Управління моніторингу дотримання прав людини, працівники якого були звільнені в найкоротші строки і всупереч всім нормам трудового законодавства. У цій ситуації активісти правозахисних організацій спільно з працівниками колишнього Управління вирішили сформувати спеціалізований сектор громадського контролю за правоохоронними органами. Головним “двигуном” цього процесу стала нова всеукраїнська неурядова організація “Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів”, створена в червні 2010 року з числа колишніх працівників Управління.

ЯК ПОСКАРЖИТИСЬ НА НЕЗАКОННІ ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Типові неправомірні дії

Поліція не завжди виконує свої обов'язки відповідно до закону або свідомо його порушує. Незаконними можуть бути активні дії (неналежне спілкування - образи, лайка тощо; незаконний огляд/поверхнева перевірка; незаконна перевірка документів тощо), а також бездіяльність (ігнорування усної заяви про правопорушення; ненадання допомоги у небезпечній ситуації тощо). Слід розуміти, що такі дії можуть бути суттєво небезпечними і містити склад злочину (найчастіше – ст. 365 КК «Перешкоди владі або службовим повноваженням працівників правоохоронного органу»), а отже, й розслідуватися мають відповідно до Кримінального процесуального кодексу (КПК).

Як і куди скаржитись

Уважно, можна відіграти **два види скарт**:

1) **процесуальна** – якщо Ви є учасником адміністративного або кримінального провадження, то скарга (попозитання) на незаконні дії/бездіяльність працівників поліції подается відповідно до актів процесуального законодавства (ст. 267 КУпАП та пп. 26 (ст. 303–313) КПК відповідно);

2) **загальна**:

а) якщо Вас вчинено незаконні дії/бездіяльність (але не злочин); незаконний огляд, неналежне спілкування, ігнорування прохання допомоги, погрози тощо, то скарга на них **подається до керівника поліції або служби безпеки відповідного територіального органу в порядку Закону України «Про звернення громадян»**. Така скарга може бути вилана **усно за номером «102» або «0-800-50-02-02»** (call-центр, куди можна повідомити про неправомірні дії поліції).

Окрім цього, **радімо надіслати копію листа в місцеву прокуратуру**, яка буде тримати справу на контролі. б) якщо Вас скоєно **злочин** (катування, побиття, погрози, розправо, незаконне тримання під вартою тощо) – **подається заява про скоєння злочину** відповідно до КПК до **місцевої прокуратури** (а майбутньому – Державного бюро розслідувань).

Начальник ГУНП в м. Києві
Кичинку А.С.
01061, м. Київ, вул. Володимирська, 15

Колі: Прокуратура м. Києва
Прокуроу м. Києва
Томаш Р.М.
03150, м. Київ, вул. Предславинська, 45/9

Від Тарасюка Петра Івановича
01024, м. Київ, вул. Литеранська, 4
моб. тел. (098) 875 45 75

СКАРГА |
на незаконні дії працівника поліції

10 липня 2016 року мене було незаконно піддано поверхневому огляду. Так, знаходячись о 14:20 біля входу до станції метро «Хрещатик» до мене підійшли працівники патрульної поліції з вимогою провести поверхневий огляд. Поліцейські не представилися, не пояснили підстав для застосування такого превентивного заходу, а також суть та мету його проведення. Від мого висловлення підстав для проведення поверхневого огляду були проігноровані. С. 40 ЗУ «Про Національну поліцію» визначає підстави поверхневого огляду, а також містить чітку вимогу до статі поліцейського, який здійснює огляд. Мені довелося бути оглянутим працівником поліції проігнорованої статті (напрямний знак – №000000), що грубо порушує ст. 40 ЗУ «Про Національну поліцію» та завдало мені моральних страждань, унаслідок втручання у моє приватне життя.

Нагадую, що відповідно до ст. 7 ЗУ «Про звернення громадян» звернення, оформлені належним чином і подані у встановленому порядку, підлягають обов'язковому прийняттю та розгляду. А також, відповідно до ст. 18 Закону про мою можливість брати участь у перевірці поданої заяви та знайомитися з матеріалами такої перевірки.

Прошу розглянути скаргу та прийняти рішення про припинення виникаючої відповідальності у термін, встановлений ст. 20 ЗУ «Про звернення громадян». Прошу проінформувати мене про прийняте рішення негайно після його прийняття, а у випадку подовження строку розгляду – повідомити про це.

11 липня 2016 року

Петро Іванович Тарасюк

У «шпальці» вказується адресат. Контакти та відомості про керівництво відділів поліції є на сайті pri.gov.ua

Радимо ставити в копію прокуратуру. Контакти є на сайті місцевих прокуратур

Обов'язково вказується П.І.Б. та адреса. Скарга не може бути анонімною. Телефон вказується за бажанням – так Ви маєте більше шансів, що з вами зв'яжуться

Обов'язково вказується слово «скарга», як один із видів звернень громадян

Перший абзац – фабула, тобто викладення подій та суті порушення. Вона викладається у вільній формі, однак бажано писати короткими, чіткими та зрозумілими фразами. Вказуються лише факти, тому від слів «моєму», «мені» задалось, «скоріш за все» тощо, краще відмовитись

Якщо у Вас є відомості про поліцейського-порушника – обов'язково вкажіть про це. У будь-якому випадку радимо зазначити номер жетона (нагрудного знака), за яким можна ідентифікувати поліцейського. Якщо у вас є дані сидіве – це також допоможе ефективніше розглянути Вашу скаргу

Нагадайте поліції про її обов'язок прийняти скаргу та розглянути відповідно до законодавства

Підпис є обов'язковим, без нього скарга буде анонімною

Термін розгляду

Оскільки скарга є однією з форм звернення громадян, то, відповідно до Закону «Про звернення громадян», термін розгляду – **невідкладно, але не пізніше 15 днів** з дня надходження заяви. Цей термін може бути подовжено до **30 днів**, про що повідомляють заявника.

Асоціація
УМДП
UMDPL
Association

Матеріал розроблено експертами
Асоціації УМДП
Більше подробиць: ukrainiancontrol.org
Вказання джерела при цитуванні є
обов'язковим.
© Асоціація УМДП, 2016

ЕКСПЕРТНА ГРУПА
ПОЛІЦІЯ ПІД
КОНТРОЛЕМ

Порядок притягнення до адміністративної відповідальності поліцією

«Популярні» статті Кодексу про адміністративні правопорушення

Стаття 178. Розпивання пива, алкогольних, слабо-алкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль

Стаття 175-1. Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях

Усне зауваження

При малозначності діяння поліцейський може обмежитися усним зауваженням (ст. 22 КУпАП), якщо Ви визнаєте протиправність своїх дій та пообіцяєте більше не порушувати. Це право, а не обов'язок поліцейського

Поліцейський має право приймати рішення про винесення зауваження **тільки** по правопорушенням, винесення рішень щодо яких відносяться до **компетентній поліції**

Винесення постанови у справі на місці вчинення правопорушення

Справи, розгляд яких віднесений до компетенції поліції розглядаються на **місці вчинення правопорушення**. За результатами розгляду виносяться **постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді:**

Письмового повердження (ст. 284 КУпАП)

або

Штрафу із чітким зазначенням його розміру (ч. 2 ст. 258 КУпАП)

Стаття 173. Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян

Протокол про адміністративне правопорушення
Протокол складається у двох екземплярах, одних з яких вручається Вам (ст. 254 КУпАП). В протокол можна записати свої зауваження як по суті правопорушення, так і щодо дій поліцейських. В пустих графах протоколу слід поставити прочерки

Доставлення

У разі неможливості складення протоколу на місці Вас можуть доставити до відділення поліції для його складення. Доставлення має бути проведено в максимально короткий строк (ст. 259 КУпАП). Хоча за змістом це є обмеженням свободи (про це також говорить рішення КСУ), однак КУпАП розрізняє процедуру доставлення та затримання

Адміністративне затримання

Адміністративне затримання здійснюється у випадку вчинення **дрібного хуліганства, насильства в сім'ї, злісної непокорі** законним вимогам поліцейського тощо (повний перелік див. в ст. 262 КУпАП) для встановлення особи та розгляду обставин справи, після чого матеріали направляються до суду, а Вас звільняють. Строк затримання — до 3-х годин. Про затримання складається протокол. Закінчується справа розглядом у суді, про який Ви дізнаєтесь з повістки

Суд

Основні етапи розгляду справ про адміністративні правопорушення

Асоціація
УМДПЛ
UMDPL
Association

ЕКСПЕРТНА ГРУПА
**ПОЛІЦІЯ ПІД
КОНТРОЛЕМ**

Ваші права при затриманні

- поліція негайно повідомляє центр з надання безплатної вторинної правової допомоги (БВПД), а також родичів затриманого
- затримання не може тривати більше трьох годин з моменту фактичного затримання (коли поліцейський Вас зупинив)
- якщо у Вас є скарги, зауваження до дій поліції, що мали місце під час затримання, то вони зазначаються у спеціальній графі в кінці протоколу

Розгляд справи та винесення постанови (для справ, що розглядаються судом)

- протокол про адміністративне правопорушення разом з іншими матеріалами направляється до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду
- за загальним правилом справа розглядається у 15-ти денний строк з дня отримання матеріалів; однак для деяких правопорушень КУпАП встановлює менший строк, наприклад 1 доба для ст. 173 (дрібне хуліганство)
- повістка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи (ст. 277-2 КУпАП)

Виконання постанови про накладення стягнення:

- штраф має бути сплачений не пізніше як через 15 днів з дня вручення постанови про накладення штрафу або з моменту повідомлення про залишення скарги без задоволення у випадку оскарження постанови. Реквізити зазначаються у постанові, після сплати квитанцію заносити нікуди не потрібно, система сама повідомить відповідні органи про сплату
- у разі несплати — надсилається для примусового виконання до відділення державної виконавчої служби; після цього стягується подвійний розмір штрафу та витрати на облік зазначених правопорушень

Оскарження постанови або рішення суду:

- постанова** оскаржується до **вищестоящего органу** (вищестоящої посадової особи) в порядку, встановленому ст. 287-295 КУпАП **або до суду адміністративної юрисдикції** в порядку, передбаченому Кодексом адмін. судочинства, з особливостями, встановленими КУпАП, **протягом 10 днів** з дня отримання постанови (вручення або поштою); **рішення суду** оскаржується до **місцевого апеляційного суду**

Детальніше про адмін.процедуру в практичному **пораднику** за посиланням umdpl.info/library/administrative_police
Більше порад на policeundercontrol.org
Вказування джерел при цитуванні є обов'язковим
© Асоціація УМДПЛ, 2016

Роль медіа у моніторингу дотримання прав людини.

- ▶ В українських медіа висвітлення діяльності поліції є ваговою часткою контенту. Висвітлення діяльності поліції присутнє в матеріалах ЗМІ, що стосуються тем кримінальних злочинів, адміністративних правопорушень, злочинів ненависті (наприклад, відносно ЛГБТ-спільноти), ДТП, надзвичайних ситуацій, вразливих груп населення (ув'язнені, наркозалежні, безпритульні, діти та ін.), домашнього насилля та ін. У таких матеріалах поліція зазвичай має позитивний імідж, представлена такою, що спрямовує свої дії на обстоювання прав і свобод громадян.
- ▶ Часто такі матеріали ґрунтуються суто на інформації, що надана пресслужбами відповідних інституцій, замість автора матеріалу друкують підпис «Пресслужба...», загалом, вони носять іміджевий характер, заголовки не потребують коментарів, тексти супроводжуються фотографіями усміхнених поліцейських та радісних врятованих / захищених. Такі тексти логічно вписуються в стратегію «Community Policing», що реалізується в Україні.

- ▶ Важливо пам'ятати, що ЗМІ, як і поліція, мають стояти на сторожі прав людини. Тому варто приділяти увагу питанням захисту цих прав і від поліції в тому числі, адже поліція не завжди виконує свої обов'язки відповідно до закону або свідомо порушує його.
- ▶ На сайті Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів у розділі «Інфографіка» (<http://umdppl.info/knowyourrights/infografika/>) викладено рекомендації для громадян щодо оформлення скарг на незаконні дії поліцейського:
- ▶ Матеріали в ЗМІ про порушення або протиправні дії поліцейських є також вагомою часткою контенту українських ЗМІ. Такі матеріали мають гучні заголовки, рясніють емоційно забарвленою лексикою, апелюють до еталонного, зразкового образу поліцейського.

► **Рекомендації щодо взаємодії поліції зі ЗМІ:**

- Відкритість та прозорість діяльності правоохоронних органів у сучасному демократичному суспільстві - це такий собі must, що є невіддільним від налагодження якісної комунікації зі ЗМІ.
- Необхідно залучати експертів як міжнародних, так і національних, в тому числі з бізнес-середовища,
- адже ефективна діяльність має належно висвітлюватися у ЗМІ. Бренд-стилістика, впізнаваність, якість
- роботи із соціальними мережами має наближатися до бізнес-стандартів.
- Не слід переоцінювати соціальну мережу Facebook, адже вона має досить обмежене коло читачів. Насправді, значна частка громадян не користується ані Facebook, ані іншими веб-сайтами, а, здебільшого, саме з представниками цієї соціальної мережі правоохоронцям доводиться взаємодіяти частіше.
- Враховуючи особливості сучасних ЗМІ, гарною ідеєю є регулярне «відпрацювання» так званих «фейків» та оперативне їх спростування. Це дозволяє зберігати монополію на швидке постачання якісної інформації про роботу органу.
- Необхідно залучати суспільство до обговорення чи навіть впливу на вирішення деяких питань. Наприклад, кольори та їх поєднання нових автомобілів для поліції обиралися спільно з громадою, що викликало схвалення та відчуття причетності з боку спільноти.
- Не слід боятися залучати до спілкування з журналістами безпосередніх виконавців роботи.
- Журналістам, ЗМІ також слід підвищувати свій професіоналізм [26, с. 36-37].

Права поліцейського, який охороняє громадський порядок під час масового заходу, надзвичайної події

вимагати у представника мас-медіа посвідчення, що підтверджує його професійну належність;

- проводити аудіо-, відео-, фотофіксацію як допоміжний засіб попередження протиправних дій та розкриття правопорушень;
- тимчасово обмежувати або забороняти доступ громадян на окремі ділянки місцевості чи об'єкти з метою забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, охорони життя і здоров'я людей; обмежувати або забороняти у випадках затримання злочинців, при аваріях, інших надзвичайних обставинах, що загрожують життю і здоров'ю людей, рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних дорогах

Права представника мас-медіа, який висвітлює масовий захід, надзвичайну подію

здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

- після пред'явлення документа, що засвідчує його професійну належність, збирати інформацію в районах стихійного лиха, катастроф, у місцях аварій, масових безпорядків, воєнних дій, крім випадків, передбачених законом;
- звернутися до будь-якого працівника поліції за поясненнями або допомогою;
- збирати інформацію у місцях масових безпорядків та воєнних дій за умов:
- пред'явлення посвідчення, що підтверджує професійну належність, проходження інструктажу поліції;
- відсутності предметів та речовин, що можуть становити небезпеку та бути причиною недопущення до охоронюваної зони

Прозорість та публічне звітування як чинник довіри громади.

- ▶ З метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції.
- ▶ Щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями.
- ▶ Керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють. (ст. 86 ЗУ «Про Національну поліцію».)
- ▶ Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень (ст. 88 ЗУ «Про Національну поліцію»).
- ▶ Поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, медіа та у видавничій діяльності (ст. 89 ЗУ «Про Національну поліцію»).
- ▶ Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України (ст. 90 ЗУ «Про Національну поліцію»).
- ▶ **Особливості громадського контролю за діяльністю поліції під час дії воєнного стану** - Під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції, визначений статтями 86-88 та 90 цього Закону, НЕ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ!

МЕХАНІЗМИ ТА ПРОЦЕДУРИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДСЬКОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Громадськість може представляти свої інтереси та впливати на реалізацію повноважень Національної поліції України шляхом:

- 1) отримання інформації з повідомлень засобів масової інформації та офіційного вебсайту Національної поліції України; подання запиту відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»;
- 2) надання пропозицій та зауважень під час особистого прийому у керівництва Національної поліції України,
- 3) за допомогою електронної пошти: pg.npu@police.gov.ua.

Нормативно-правова база

Закон України «Про звернення громадян»;
Закон України «Про громадські об'єднання»;
Закон України «Про доступ до публічної інформації»;
Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»;
Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 №976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади

Джерело: <https://npu.gov.ua/gromadyanam/mechanizmi-ta-proceduri-predstavlennya-interesiv-gromadskosti>

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про звернення громадян» Звернення адресуються органам державної влади і органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності, об'єднанням громадян або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань.

Звернення може бути подано окремою особою (індивідуальне) або групою осіб (колективне).
Усне звернення викладається громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записується (реєструється) посадовою особою.

Письмове звернення надсилається **поштою** або передається громадянином до відповідного органу, установи **особисто** чи через уповноважену ним особу, повноваження якої оформлені відповідно до законодавства. Письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення).
У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги.

Письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням **дати**.

В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним.

Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається.

Звернення, оформлене без дотримання зазначених вимог, повертається заявнику з відповідними роз'ясненнями

не пізніше як через 10 днів від дня його надходження, крім випадків, передбачених частиною першою статті 7 цього Закону.

Звернення про надання безоплатної правової допомоги розглядаються в порядку, встановленому законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

Як подати звернення до Національної поліції України: Звернення, оформлене відповідно до вимог законодавства, можна подати у робочі дні:
поштою: 01601, м. Київ, вул. Академіка Богомольця, 10; електронною поштою: pg.npu@police.gov.ua;
особисто (усно) під час особистого прийому: вул. Академіка Богомольця, 10, м. Київ.

Джерело: <https://npu.gov.ua/gromadyanam/oprilyudnennya-publichnoyi-informaciyi/roziasnennia-shchodo-zvernenn-hromadian-iaki-nadsylaiutsia-z-vykorystanniam-merezhi-internet>

Література:

- ▶ Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>
- ▶ Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році. [https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/18.06.2025%20Щорічна доповідь Уповноваженого у 2024 році-2024.pdf](https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/18.06.2025%20Щорічна%20доповідь%20Уповноваженого%20у%2024%20році-2024.pdf)
- ▶ Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2024 році». [https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploadedfiles/18.06.2025%20Щорічна доповідь Уповноваженого у 2024 році-2024.pdf](https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploadedfiles/18.06.2025%20Щорічна%20доповідь%20Уповноваженого%20у%2024%20році-2024.pdf)
- ▶ Демократичний контроль. Сайт Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/demokratychnyi-kontrol>
- ▶ Громадський контроль за органами державної влади. Офіційний сайт УкрДем. URL: <https://ukrdem.org/control>
- ▶ Парламентський контроль за сектором безпеки й оборони в контексті співвідношення норм і практик НАТО та України. Зелена книга. https://www.parlament.org.ua/wp-content/uploads/2025/07/ali_green_book_parliamentary_oversight.pdf
- ▶ Денисенко К.В., Юрченко Л.С. Сучасний стан громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 1. С. 89-94. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.13>
- ▶ Сидорчук Л.А. Парламентський контроль в умовах правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 116-119.
- ▶ Царенко О. Особливості здійснення парламентського контролю за діяльністю Держприкордонслужби України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби. Серія: юридичні науки*. 2019. № 4. <https://doi.org/10.32453/2.vi4.328>
- ▶ Зозуля О. І. Перспективи розвитку парламентського контролю в Україні. *Форум Права*. 2023. 76 (3). С. 6–29. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7947526>
- ▶ Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють з громадою. URL: https://www.pnu.gov.ua/assets/userfiles/files/pdf/Posibnik_zv_gromaga2LQ3.pdf
- ▶ Власюк В., Власюк В. Особливості взаємодії зі ЗМІ на прикладі Нової патрульної поліції // Особливості взаємодії засобів масової інформації з правоохоронними органами: міжнародний та національний досвід: матеріали міжнародного круглого столу (23 листопада 2016 року). - К.: Національна академія прокуратури України, 2017. С. 35 - 37.
- ▶ Взаємодія мас-медіа та органів державної влади : навч. посіб. / М. Т. Андрійчук, Т. С. Андрійчук ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. - Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 114 с.
- ▶ Ірина Вялькова. Поліція і права людини: висвітлення в українських медіа. https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1804/1/politsiia_i_prava.pdf